

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Sądownictwo konstytucyjne : wprowadzenie do problematyki

Author: Robert Rajczyk

Citation style: Rajczyk Robert. (2015). Sądownictwo konstytucyjne : wprowadzenie do problematyki. W: M. Barański, A. Czyż, R. Rajczyk (red.), "Sądownictwo konstytucyjne w państwach Grupy Wyszehradzkiej : perspektywa politologiczno-prawna" (S. 11-19). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Rozdział pierwszy

Sądownictwo konstytucyjne Wprowadzenie do problematyki

Robert Rajczyk

Przedmiotem niniejszego rozdziału jest prezentacja pozycji ustrojowej oraz roli i znaczenia sądownictwa konstytucyjnego w systemie konstytucyjnym. Analizowane będą również przedmiotowy i podmiotowy zakres uprawnień oraz skutki prawne orzeczeń.

Słowa kluczowe: sądownictwo konstytucyjne, konstytucja, trybunał, kontrydycyjność

Charakter prawny sądownictwa konstytucyjnego nie jest jednorodny. Literatura przedmiotu lokuje je w sferze wymiaru sprawiedliwości jako władzę ustawodawczą oraz odrębny organ konstytucyjny¹. Pierwsza koncepcja klasyfikacyjna wiąże się z amerykańskim modelem sądownictwa konstytucyjnego, które w tamtejszym systemie ustrojowym jest zdecentralizowane, co oznacza kontrolę konstytucyjności realizowaną przez wszystkie sądy, a zatem powszechne². Plasowanie sądownictwa konstytucyjnego w ramach władzy ustawodawczej, jak pisze Anna M. Ludwikowska, ma związek z kreowaniem nowego sta-

¹ A.M. LUDWIKOWSKA: *Sądownictwo konstytucyjne w Europie Środkowo-Wschodniej w okresie przekształceń demokratycznych. Studium porównawcze*. Toruń 1997, s. 31–32.

² Wskazać należy, że w modelu scentralizowanym sędziowie sądów powszechnych także mogą stosować bezpośrednio przepisy konstytucji — por. J. ZAJĄDŁO: *Wewnętrzna legitymacja Sądu Konstytucyjnego*. „Przegląd Sejmowy” 2009, nr 4 (93), s. 139: „Sędzia konstytucyjny znacznie częściej stosuje konstytucję, niż ma to miejsce w przypadku statystycznego sędziego sądu administracyjnego czy powszechnego, nawet jeśli z mocy art. 8 ust. 2 Konstytucji każdy z nich ma prawo do bezpośredniego stosowania przepisów ustawy zasadniczej”.

nu prawnego wskutek orzeczenia o konstytucyjności bądź niekonstytucyjności zaskarżonych przepisów³, co rodzi określone skutki prawne z uwagi na fakt, iż orzeczenia sądu konstytucyjnego są jednym ze źródeł prawa. Ostatni z modeli prezentuje sądownictwo konstytucyjne jako odrębny organ konstytucyjny, co przejawia się umiejscowieniem kwestii dotyczących sądu/trybunału konstytucyjnego w osobnym rozdziale w ustawach zasadniczych — odseparowanym od zapisów dotyczących wymiaru sprawiedliwości. Podkreślić należy, że są to rozwiązania modelowe, zwłaszcza jeśli chodzi o lokalizację przepisów sankcjonujących funkcjonowanie sądu konstytucyjnego. „W tradycyjnym ujęciu w państwie demokratycznym, opartym na zasadzie podziału władzy na ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą, na demokratyczną legitymizację mogą się powołać wyłącznie te decyzje sądowe, które zostały wydane zgodnie z założeniami pasywizmu. Tylko w ich przypadku legitymizacja oparta jest na teorii demokracji, która głosi, że wola ludu objawia się w procesie głosowania jego reprezentantów w parlamencie, wybranym w wolnych wyborach. Tylko gdy ustawy tworzone przez parlament stosowane są przez sędziów w taki sposób, by najlepiej oddawały intencje prawodawcy, a więc tylko wtedy, gdy sędzia, jak napisał Monteskiusz, to wyłącznie »usta ustawy«, demokratyczna prawowitość jego decyzji nie może być kwestionowana. Natomiast decyzje wydane zgodnie z założeniami aktywizmu, zwłaszcza decyzje o prawotwórczym charakterze, legitymizacji demokratycznej nie mają. Sądom brak jest demokratycznej legitymizacji do stanowienia prawa. Aktywny sąd, zwłaszcza sąd konstytucyjny, uzurpuje sobie rolę ustawodawcy. Stąd już tylko krok do twierdzenia, że aktywizm sądów, zwłaszcza polegający na tworzeniu nowych norm prawnych, jest zagrożeniem dla demokracji²⁴.”

Dominique Rousseau także zwraca uwagę na dyskusję wokół demokratycznej legitymizacji sądownictwa konstytucyjnego. Ma to związek z trybem wyboru sędziów sądów konstytucyjnych. Mowa tutaj między innymi o ryzyku monopolizacji politycznej w przypadku powoływania sędziów przez parlament (wybór kwalifikowaną większością głosów, który rodzi konieczność konsensusu politycznego w gronie władzy ustawodawczej) oraz przez wszystkie struktury państwowe w przypadku państw federalnych⁵.

³ A.M. LUDWIKOWSKA: *Sądownictwo konstytucyjne...*, s. 31—32.

⁴ M. SMOLAK: *Uzasadnienie sądowe jako argumentacja z moralności politycznej. O legitymizacji władzy sędziowskiej*. Kraków 2003, s. 49. Cyt. za: W. GROMSKI: *Legitymizacja sądów konstytucyjnych wobec władzy ustawodawczej*. „Przegląd Sejmowy” 2009, nr 4 (93), s. 18.

⁵ D. ROUSSEAU: *Sądownictwo konstytucyjne w Europie*. Tłum. M. GRANAT. Warszawa 1999, s. 39—44.

Funkcje sądownictwa konstytucyjnego

W modelu scentralizowanego sądownictwa konstytucyjnego, który dominuje w Europie, sądy konstytucyjne ujmowane są jako konstytucyjne organy państwa, co znajduje swój wyraz w umocowaniu ich w ustawie zasadniczej. Najczęściej wyszczególnia się przede wszystkim ich przedmiotowy i podmiotowy zakres kompetencyjny oraz prawny charakter rozstrzygnięć i sposób powoływania sędziów. Tryb postępowania przed trybunałem unormowany jest natomiast ustawowo w dedykowanych aktach prawnych niższego niż konstytucja rzędu.

Eugeniusz Zwierzchowski wymienia kilka kategorii celowościowych funkcjonowania sądownictwa konstytucyjnego: „umacnianie roli konstytucji w procesie stanowienia i stosowania prawa, dążenie do skuteczniejszego zabezpieczenia konstytucyjnie gwarantowanych praw obywateli i ich organizacji oraz gwarancje pożądanej równowagi między legislatywą a egzekutywą”⁶.

Do głównych funkcji trybunałów konstytucyjnych zaliczyć należy jednak przede wszystkim badanie konstytucyjności oraz ochronę gwarantowanych przez ustawę zasadniczą praw i wolności człowieka oraz obywatela. Kontrola konstytucyjności dotyczy aktów prawnych władzy wykonawczej i ustawodawczej oraz umów międzynarodowych. Ochrona konstytucji implikuje ponadto zadanie dokonywania wykładni ustawy zasadniczej i innych ustaw, rozpatrywanie sporów kompetencyjnych pomiędzy organami władzy państwowej, orzekanie w sprawie skargi konstytucyjnej, delegalizacja partii politycznych, orzekanie o odpowiedzialności konstytucyjnej, kontrola wyborów i referendum, walidację mandatów uzyskanych w wyborach. Możliwe jest także wyposażenie sądu konstytucyjnego w inicjatywę sygnalizowania ustawodawcy wad prawnych obowiązujących przepisów w stosunku do ustawy zasadniczej.

Według E. Zwierzchowskiego „kontrola konstytucyjności nie ogranicza się do badania merytorycznej zgodności aktów normatywnych z konstytucją i ustawami, ale obejmuje również ich stronę formalną”⁷. Charakter takiej kontroli przyjmuje postać abstrakcyjną, konkretną oraz na indywidualny wniosek, kiedy to trybunał rozpatruje skargę konstytucyjną w związku z możliwością naruszenia praw i wolności obywatelskich. W przeciwieństwie do kontroli typu abstrakcyjnego, kontrola konkretna ma związek ze zgodnością aktu prawnego stosowanego w danym przypadku z konstytucją. Co do trybów kontroli, literatura przedmiotu dzieli je na prewencyjną oraz następczą. Pierwsza z nich związana jest z procedurą promulgacji ustawy już uchwalonej przez parlament. Następuje ona przed publikacją aktu normatywnego w dzienniku urzędowym. Kontrola prewencyjna ma zawsze charakter abstrakcyjny i służy eliminacji z po-

⁶ E. ZWIERZCHOWSKI: *Europejskie trybunały konstytucyjne*. Katowice 1989, s. 19.

⁷ *Ibidem*, s. 86.

rządu prawnego rozwiązań prawnych sprzecznych z konstytucją, przy czym uprawnienie do wnioskowania o kontrolę prewencyjną przysługuje ograniczonej liczbie podmiotów. Z kolei D. Rousseau podkreśla, że kontrola następcza zapewnia „najlepszą ochronę podstawowych praw i wolności człowieka”⁸ i, jak zaznacza ten autor, pozwala na uchwycenie naruszenia norm i zasad konstytucyjnych w warunkach funkcjonowania aktu prawnego w obiegu prawnym. Tutaj krąg podmiotów uprawnionych do wnoszenia wniosków o kontrolę jest znacznie szerszy niż w przypadku kontroli prewencyjnej i w praktyce dotyczy także obywateli, którym przysługuje prawo skargi konstytucyjnej. „Klasyczny argument uzasadniający prawowitość kontroli konstytucyjnej wiąże się z fundamentem samego konstytucjonalizmu: kontrolę tę uznaje się za rozmyślnie wytworzone narzędzie antywiększościowe, tzn. oparty na konstytucji sposób ograniczenia rządów większości sprawowanych przez parlament lub — w niektórych przypadkach — za pomocą mechanizmów demokracji bezpośredniej. Z takiej perspektywy zewnętrzna i pozawiększościowa instytucja jest gwarancją tego, że postępowanie obieralnej władzy mieści się w ramach konstytucyjnych ograniczeń. Jeżeli chodzi o prawa konstytucyjne, argumentacja opiera się na potrzebie przestrzegania praw traktowanej jako wymóg demokratyczny sam w sobie, nie mniej istotny niż konieczność wprowadzenia w życie preferencji większości. Pogodzenie polityki większościowej z poszanowaniem uprawnień osiąga się poprzez równowagę władzy parlamentarnej kompetencją sądów konstytucyjnych do unieważniania aktów prawnych”⁹.

Omawiając kontrolę konstytucyjności, warto zaznaczyć, że obejmuje ona także, jak już wspomniano wcześniej, umowy międzynarodowe, które poddawane są kontroli prewencyjnej. Ustawy zasadnicze regulują supremację konstytucji oraz nadrzędność umów międzynarodowych nad ustawami. Polski Trybunał Konstytucyjny rozpatrując konstytucyjność traktatu akcesyjnego warunkującego członkostwo Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej, stwierdził, że „gwarantowane pierwszeństwo stosowania umów międzynarodowych przed ustawami nie oznacza analogicznego pierwszeństwa tych umów przed konstytucją, choć występowanie względnej autonomii krajowego i wspólnotowego porządków prawnych nie eliminuje możliwości wystąpienia kolizji między prawem wspólnotowym a konstytucją”¹⁰. W prezentowanym przypadku przedmiotem wniosku o zbadanie konstytucyjności było zastrzeżenie grupy posłów na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej związane z naruszeniem, w ich opinii, zasady suwe-

⁸ D. ROUSSEAU: *Sądownictwo konstytucyjne Europy...*, s. 59—60.

⁹ W. SADURSKI: *Prawo przed sądem. Studium sądownictwa konstytucyjnego w postkomunistycznych państwach Europy Środkowej i Wschodniej*. Warszawa 2008, s. 57. Cyt. za: W. GROMSKI: *Legitymizacja sądów konstytucyjnych...*, s. 13.

¹⁰ R. RAJCZYK: *Narodowe egzekutywy w Unii Europejskiej*. W: *Władza wykonawcza w teorii i praktyce politycznej okresu transformacji. Doświadczenia państw Grupy Wyszehradzkiej*. Red. M. BARAŃSKI, A. CZYŻ, R. RAJCZYK. Katowice 2014, s. 193.

renności narodu oraz nadrzędności konstytucji. Przyjąć zatem należy, że problematyka rozpatrywana przez polski Trybunał Konstytucyjny dotyczyła cesji kompetencji władzy państwowej na rzecz podmiotu międzynarodowego¹¹.

Tryb powoływania

Sądy konstytucyjne z parlamentem mają najwięcej powiązań zarówno funkcjonalnych, jak i organizacyjnych¹². Jest to związane z trybem powoływania składu. W literaturze przedmiotu toczy się również dyskusja wokół problemu nadmiernej kreatywności legislatury w odniesieniu do sądownictwa konstytucyjnego. Cytowana już A.M. Ludwikowska wskazuje tutaj zarówno na kreacyjne możliwości parlamentu w stosunku do kształtowania kompetencji sądu konstytucyjnego, jak i determinowania charakteru kontroli. Detaliczne unormowania odnoszące się do skutków prawnych orzeczeń, zasad powoływania sędziów sądów konstytucyjnych, ich kwalifikacji, kadencyjności i warunków wykonywania mandatu sędziego sądu konstytucyjnego także zależą bezpośrednio od legislatury. Warto zatem zwrócić w tym miejscu rozważań uwagę na odpowiedzialność polityczną parlamentu za skład sądu konstytucyjnego, a przede wszystkim za jego funkcjonowanie. Problem kadencyjności jawi się tu jako jeden z najistotniejszych. Chodzi w głównej mierze o zapewnienie ciągłości działania trybunału i spójność linii orzeczniczej, co oddziałuje niewątpliwie na autorytet państwa. Praktyka ustrojowa przyjęła kilka rozwiązań w tym zakresie. Dopuszczenie ponownego wyboru z ograniczeniem liczby kadencji, najczęściej do dwóch, częściowe odnowienie składu lub też nieoznaczony czas pełnienia stanowiska członka trybunału konstytucyjnego. Przykładami mogą być Sąd Konstytucyjny Republiki Słowackiej (słow. Ústavný súd Slovenskej republiky), w przypadku którego następuje odnowienie całego składu i tym samym nowi sędziowie muszą podlegać adaptacji z uwagi na inny skład członków. Częściowe i okresowe odnowienie składu to przypadek Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, co — jak podkreśla A.M. Ludwikowska — gwarantuje koherentność linii orzeczniczej. Podobnego zdania jest E. Zwierzchowski, który wskazuje na „dążenie do takiego ukształtowania mechanizmu powoływania i odnowy składu osobowego

¹¹ Więcej na temat problematyki cesji kompetencji: K. WOJTYCZEK: *Przekazywanie kompetencji państwa organizacjom międzynarodowym*. Kraków 2007; K. WOJTYCZEK: *Wpływ Traktatu z Lizbony na ustrój Polski*. „Przegląd Sejmowy” 2010, nr 4 (99); M. KRUK: *Kształtowanie konstytucyjnych zasad członkostwa państwa w Unii Europejskiej (wybrane problemy)*. „Przegląd Sejmowy” 2010, nr 4 (99); B. OPALIŃSKI: *Przekazywanie kompetencji organów władzy państwowej na podstawie art. 90 Konstytucji RP. Zagadnienia wybrane*. „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2010, nr 4.

¹² A.M. LUDWIKOWSKA: *Sądownictwo konstytucyjne...*, s. 37.

trybunału konstytucyjnego, aby zapewniał on w sposób efektywny niezależność tego organu od innych konstytucyjnych organów państwa i gwarantował bezstronność postępowania oraz orzeczeń¹³.

Wśród jednolitych cech charakteryzujących sądownictwo konstytucyjne wymienić należy kwestie związane z: kwalifikacjami zawodowymi sędziów — najczęściej chodzi o staż pracy w zawodzie prawnika, cenzusem wieku, gdzie unormowania wskazują na dolną granicę wieku wymaganą do objęcia stanowiska, nieusuwalnością z funkcji z wyjątkiem naruszenia godności sędziego lub sprzeniewierzenia się zasadom bezstronności — o pozbawieniu stanowiska najczęściej decydują sędziowie Sądu Konstytucyjnego, niepołączalnością funkcji z innymi funkcjami publicznymi z wyjątkiem działalności naukowej, dydaktycznej i artystycznej oraz z immunitetem zarówno formalnym zakazującym zatrzymania bez aprobaty sądu konstytucyjnego, jak i materialnym, wyłączającym odpowiedzialność za niektóre kategorie czynów.

Organizacja wewnętrzna i funkcjonowanie

W odniesieniu do problematyki organizacji sądów konstytucyjnych wskazać należy przede wszystkim na organy wewnętrzne trybunału. Niewątpliwie do tej kategorii można zaliczyć prezesa sądu konstytucyjnego oraz jego zastępcę. Obsada kierownictwa trybunału może przyjmować dwojaki tryb: wybór przez organy zewnętrzne upoważnione do powoływania części lub całości składu (najczęściej głowa państwa lub parlament) lub też pozostawienie decyzji dotyczącej obsady kierowniczych funkcji w rękach samych sędziów trybunału skupionych w jego zgromadzeniu ogólnym. E. Zwierzchowski podkreśla tutaj, że przy zastosowaniu rozwiązania polegającego na udziale czynnika zewnętrznego kadencja kierownictwa pokrywa się z okresem pełnienia funkcji orzeczniczej¹⁴.

Organizacja wewnętrzna i tryb pracy określane są w aktach normatywnych stanowionych przez sądy konstytucyjne. Przykładem może być uchwała Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Trybunału Konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej, która „określa wewnętrzną organizację pracy Trybunału, szczegółowe czynności jego organów oraz tryb ich wykonywania, a także wewnętrzny tok postępowania z przedkładanymi Trybunałowi wnioskami, pytaniami prawnymi i skargami konstytucyjnymi”¹⁵. Najczęściej spotykane rozwiązania modelowe

¹³ E. ZWIERZCHOWSKI: *Europejskie trybunały konstytucyjne...*, s. 62.

¹⁴ *Ibidem*, s. 64.

¹⁵ Uchwała Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Trybunału Konstytucyjnego z dnia 3 października 2006 r. w sprawie regulaminu Trybunału Konstytucyjnego. <http://trybunal.gov.pl/o-trybunale/akty-normatywne/regulamin-trybunalu-konstytucyjnego/> (dostęp: 26.10.2014).

odnoszą się do podejmowania rozstrzygnięć w postaci orzeczeń czy wyroków w ramach posiedzenia plenarnego, czyli funkcjonowania sądu konstytucyjnego w pełnym składzie. Inna możliwość polega na tworzeniu wewnętrznych ciał orzeczniczych: senatów, izb, komisji. W tym ostatnim przypadku składy orzecznicze mogą mieć stały lub doraźny charakter. Istnieje również model mieszany, polegający na jednoczesnym funkcjonowaniu sądu w pełnym składzie oraz czasowych lub stałych wewnętrznych ciał orzeczniczych. O przydzieleniu określonych wniosków do rozpatrywania decyduje najczęściej prezes trybunału lub też materia wniosku. Nierzadko jest ona określona w akcie normatywnym lub też zależy bezpośrednio od decyzji kierownictwa trybunału, biorąc pod uwagę skomplikowane znaczenie merytoryczne przedłożenia.

Podmioty uprawnione do składania wniosków są zazwyczaj określone w konstytucji lub ustawach szczegółowych sankcjonujących funkcjonowanie sądów konstytucyjnych. Procedura rozpatrywania ma postać kilkietapową. Pierwszy z nich związany jest z kontrolą formalną wniosku dokonywaną bądź to przez kierownictwo sądu, bądź przez skład orzekający, wyznaczony przez kierownictwo sądu, albo też powołanego w tym celu specjalnego sędziego sprawozdawcę. Następnym krokiem jest przygotowanie projektu orzeczenia. Z kolei podejmowanie rozstrzygnięcia w przedmiocie badanego wniosku zależy od przyjętego trybu pracy oraz złożoności materii prawnej.

Regułą pracy sądów konstytucyjnych jest kontrydiktoryjność prowadzonego postępowania. Rozstrzygnięcia podejmowane są jednogłośnie, ale towarzyszy temu także instytucja zdania odrębnego. Owo rozwiązanie ma zarówno zalety, jak i wady. D. Rousseau wskazuje tutaj z jednej strony, że zdanie odrębne w sposób szkodliwy wpływa na sądownictwo konstytucyjne, pomniejszając jego aurytety. Natomiast zwolennicy instytucji zdania odrębnego podnoszą jego wartość jako sprzyjającemu konsensusowi w gronie sędziowskim. Dzięki temu wydawane orzeczenia są starannie umotywowane i wysoce szczegółowe¹⁶.

Charakter prawny i skutki orzeczeń

Skutki prawne orzeczeń sądów konstytucyjnych stanowią jedno ze źródeł prawa. Najczęściej wyroki takich trybunałów są niewzruszalne¹⁷. D. Rousseau zwraca natomiast uwagę na kwestię powagi rzeczy osądzonej — dotyczy ona zarówno sentencji, jak i uzasadnienia — co rzecz jasna nie wyklucza stosowania

¹⁶ D. ROUSSEAU: *Sądownictwo konstytucyjne Europy...*, s. 55—56.

¹⁷ E. ZWIERZCHOWSKI: *Europejskie trybunały konstytucyjne...*, s. 103.

szczególnych rozwiązań prawnych¹⁸. Chodzi o zachowanie praw reprezentantów narodu do decyzji o ostatecznym rozstrzygnięciu w przedmiocie konstytucyjności ustawy. Ma to postać orzeczenia sądu konstytucyjnego, które może być obalone przez legislatywę poprzez ponowne uchwalenie ustawy w brzmieniu zakwestionowanym przez sąd konstytucyjny. Niewzruszalność orzeczeń oraz zasada powagi rzeczy osądzonej nie oznaczają jednak, że trybunał związany jest swoim dotychczasowym orzecznictwem.

Skutki prawne orzeczeń związane są z trybem kontroli konstytucyjności. W przypadku kontroli prewencyjnej wyrok o niekonstytucyjności ustawy pociąga za sobą brak promulgacji ustawy. Kontrola następcza (represyjna) skutkuje natomiast brakiem możliwości orzekania na podstawie uchylonych przepisów. Zakwestionowanie dotyczyć może całości aktu normatywnego bądź też jego części, a problematyczne przepisy ulegają zawieszeniu. W tym ostatnim przypadku sąd konstytucyjny wyznacza termin, w którym ustawodawca zobowiązany jest do usunięcia wad prawnych. Warto podkreślić w tym miejscu, że praktyka prawna ustanawia ochronę praw nabytych na podstawie unieważnionej ustawy.

Podsumowując rozważania dotyczące roli i znaczenia sądownictwa konstytucyjnego w systemie konstytucyjnym, wskazać należy na dwa aspekty podnieszone w literaturze przedmiotu. Adam Sułkowski podkreśla groźbę upolitycznienia składu sędziowskiego. „Sędziowie pozbawieni skutecznej legitymizującej osłony ze strony zdemitologizowanej nauki są coraz częściej postrzegani, a co ważniejsze, sami postrzegają się jako uzurpatorzy, ingerujący mocno w prawo, bez właściwej kompetencji. Decyzje sądów w kluczowych kwestiach bardzo rzadko podejmowane są jednogłośnie, radykalizują się zdania odrębne. Pozbawieni twardego punktu odniesienia sędziowie dryfują ku polityce”¹⁹. Z kolei Leszek Garlicki podnosi kwestię rozwoju działalności orzeczniczej ponadnarodowych sądów europejskich²⁰.

¹⁸ D. ROUSSEAU: *Sądownictwo konstytucyjne Europy...*, s. 76–79.

¹⁹ A. SULIKOWSKI: *Współczesny paradygmat sądownictwa konstytucyjnego wobec kryzysu nowoczesności*. Wrocław 2008, s. 78. Cyt. za: W. GROMSKI: *Legitymizacja sądów konstytucyjnych...*, s. 16.

²⁰ L. GARLICKI: *Nowe zjawiska w kontroli konstytucyjności ustaw (przyczynek do dyskusji nad legitymacją sądownictwa konstytucyjnego)*. „Przegląd Sejmowy” 2009, nr 4 (93), s. 94.

Robert Rajczyk

Constitutional Courts An Introduction

Summary

The chapter presents the role and constitutional status of constitutional courts. It focuses first and foremost on their terms of reference as well as legal effects.

Key words: adversarial, constitution, constitutional court, judiciary, sovereign

Robert Rajczyk

Die Verfassungsgerichtsbarkeit Einführung

Zusammenfassung

Der vorliegende Artikel analysiert verschiedene Formen von der Tätigkeit der gegenwärtigen Verfassungsgerichte in der Welt. Im Mittelpunkt steht vor allem das europäische Modell, dem ein unabhängiges Kontrollorgan der Verfassungsmäßigkeit zugrunde liegt. Das Organ untersucht auch die u.a. mit der Austragung der Zuständigkeitsstreiten zwischen den einzelnen Staatsorganen oder mit der Verfassungsverantwortung und Parteiverboten verbundenen Fragen.

Schlüsselwörter: Verfassung, kontradiktorisches Verfahren, Bundesverfassungsgericht, Justiz, Souverän